

Vážená kolegyně, vážení kolegové,

při slavnostních příležitostech, jakou je tato, předchází před udělením významného vyznamenání představení jeho budoucího nositele, takzvané laudatio. Je pro mne velkou ctí být tím, kdo se má tohoto úkolu ujmout dnes, při předání čestné oborové medaile Ernsta Macha profesoru doktoru přírodních věd Martinu Černohorskému, kandidátu věd. Na jedné straně je to úkol až příliš jednoduchý vzhledem k výsledkům pana profesora nejen v jeho vlastních vědních oborech – rentgenografii, fyzikálním vzdělávání a historii fyziky, ale i vzhledem k jeho zásluhám o české univerzitní školství a vědu jako takovou, ať již pěstovanou na univerzitách či v Akademii věd. Na straně druhé je to úkol obtížný: laudatio je chvalořeč a chválu pan profesor poslouchá nerad. Protože však fakta hovoří sama, opřu se o ně, i když byla již mnohokrát zmiňována, a interpretaci ponechám na každém v tomto auditoriu. Myslím, že bude jednoznačná.

Ve vědeckém, pedagogickém a organizačním životě pana profesora je několik prolínajících se období, přičemž za každým z nich zůstává nesmazatelná stopa jeho vědecké, pedagogické a organizační aktivity:

- období práce na Masarykově univerzitě (v mezidobí 1960 až 1991 přejmenované na univerzitu Jana Evangelisty Purkyně), sahající do doby ještě před získáním doktorátu v roce 1952 po dnešek,
- období zakladatelské práce v Československé akademii věd v letech 1956 až 1967, kdy stál u zrodu a prvních kroků Ústavu vlastností kovů, později Ústavu fyzikální metalurgie, dnes mezinárodně uznávaného Ústavu fyziky materiálů,
- období opavské v roli jednoho ze zakladatelů Slezské univerzity a jejího rektora v letech 1992 až 1998; v tomto období také inicioval vznik nynější České konference rektorů a v letech 1993 a 1994 byl jejím prvním kancléřem.

V období působení v Akademii věd se intenzivně věnoval vědě jako mezinárodně uznávaný odborník v oblasti rentgenografie. Jeho unikátní nomografické metody pro interpretaci rentgenogramů polykrystalických látek předčily svou promyšleností ostatní grafické metody své doby. Svědčí o tom mj. značný rozsah, který je jim věnován ve světově proslulé Příručce rentgenové strukturní analýzy polykrystalů Lva Iosifoviče Mirkina, přeložené i z ruštiny do angličtiny a používané v USA. Soustředění na vědeckou práci ovšem pro pana profesora neznamenal, že by se o to méně věnoval studentům. Řada z nás prošla jeho rentgenografickou výchovou, při níž jsme se nejen naučili základům rentgenografie a pochopili podstatu metod přesného měření mřížkových parametrů, které jako jeden z řešitelů projektu Mezinárodní krystalografické unie vypracoval na špičkovou úroveň, ale především fyzikálně myslet.

Posluchárnami, v nichž vyučoval, prošla řada tehdejších i současných výborných fyziků. Kromě vzdělávání v praxi se věnoval a dosud věnuje fyzikálnímu vzdělávání jako vědecké disciplíně. Jako zakladatel odborné skupiny Pedagogická fyzika Fyzikální vědecké sekce (nyní České fyzikální společnosti) JČMF a organizátor populárních pedagogicko-fyzikálních seminářů (spolu s Marií Fojtíkovou a Josefem Janásem) posunul problematiku fyzikálního vzdělávání na kvalitativně zcela novou úroveň oproti někdejší didaktice fyziky tím, že ji opřel právě o fyziku jako vědu.

K současným aktivitám pana profesora patří vedle jeho tematicky i rozsahem bohaté výuky, kterou koná jako honorární emeritní profesor Ústavu teoretické fyziky a astrofyziky

Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, a vedle jeho vědecké práce v oblasti fyzikálního vzdělávání a historie fyziky – je například znalcem a vynikajícím interpretátorem díla Isaaca Newtona či Ernsta Macha, také činnost obecně prospěšná v oblasti organizace a řízení vědy. V roce 2008 založil a stal se předsedou odborné skupiny Organizace výzkumu České fyzikální společnosti JČMF, která se stala proslulou dosud proběhnutými dvaadvaceti semináři nazývanými jednotně Akademické fórum, zabývajícími se aktuální a ožehavou problematikou řízení české vědy i vysokého školství. Řada z těchto seminářů prokazuje mj. angažovanost odborné skupiny a zejména jejího předsedy na podporu české vědy a jejích hlavních nositelů – vysokých škol a Akademie věd ČR. V této činnosti také spočívá úzká spolupráce pana profesora s Akademií věd ČR a jejím vedením. A myslím, že právě svou aktivitou v oblasti řízení vědy vykonal pro Akademií věd ČR velmi mnoho.

Typickou charakteristikou pana profesora jsou jeho morální a lidské vlastnosti, které prostupují všemi oblastmi jeho činnosti a jsou příkladem všem generacím studentů i profesionálních fyziků, které vychoval, či na jejichž výchově se podílel. Řada jeho aktivit vyžadovala a vyžaduje osobní odvalu a charakterovou pevnost. Ať již jde o instalaci pamětní desky Ernsta Macha na jeho rodném domě v Chrlicích v roce 1988, tvorbu a šíření samizdatů v době českého normalizačního „temna“, současná Akademická fóra, či o jednotlivé otevřené reakce na nekorektnosti, jejichž nárůst je pro dnešní dobu bohužel typický.

Uzavřu větou laděnou osobně: Považuji za nesmírnou přízeň osudu, že se mohu počítat k žákům a kolegům vědce, pedagoga a mimořádného člověka – profesora Martina Černohorského.